

Lavidas, N. and Nikiforidou, K. eds. (2022). Studying Language Change in the 21st Century: Theory and Methodologies. Brill: Boston. ss. 407. ISBN: 9789004510562

Deniz Demiryakan

Istanbul/Türkiye

e-mail: demiryakan@hotmail.com

orcid: 0000-0002-3565-3314

Bu kitap; İngilizce, Yunanca ve diğer Hint-Avrupa dillerinin tarihinden güçlü ampirik kanıtlar sunarak farklı teorik çerçevelerde elde edilen sonuçları, uygun bir şekilde özetlemektedir. Ayrıca, mevcut dilbilimsel teoriler ile derlem artzamanlı veriler arasındaki ilişkinin sistematik bir şekilde tartışılmasını amaçlanmaktadır. Söz konusu dilbilimsel teorilerin evrimi, kökeni eskiye dayanan dilbilimsel soru(n)lara nasıl yeni çözümler sunabileceğini göstermesi açısından da kitabı değerli kılmaktadır. Kitapta yer çalışmalarda, İngilizcenin tarihsel dilbilimsel incelemesinin diğer dilleri inceleyen araştırmacılar için bir rehber olduğu açıkça görülmektedir. Bu bağlamda; kitapta yer alan çalışmalar, 21. yüzyıl metodolojileri ve araçlarının örneklerini sunmakta ve modern dilbilimin, dil değişimi ve dillerin mevcut özelliklerinin gelişimiyle ilgili eski soruları ve yeni durumları araştırmada bize nasıl yardımcı olabileceğini göstermektedir. Dilbilimsel teori, gerekli hipotezlere ve genellemelere gereksinim duyarak derlem çalışmaları için temel oluşturabilir. Kitaptan öğrendiğimiz kadarıyla bunun tersi de mümkündür: Derlem verileri teorilerin oluşturulması ve/veya yeniden şekillendirilmesi için temel sağlayabilir. Açıklamalı artzamanlı derlemler, artzamanlı eğilimlerin gözlemlenmesi için gerekli olan farklı dönemlerden veri toplanmasını kolaylaştırır ve ayrıca hipotezlerin test edilmesi için nicel, tekrarlanabilir yollar sunar. Öte yandan, yeni kavramlar ortaya koyabilir ve bunların mevcut kuramlara teorik olarak uyarlanmasını gerektirebilirler. İşte, tüm bu durumlar bir arada düşünüldüğünde kitaptaki çalışmaların derlem üzerinden söyledikleri alana bir hayli katkı sunacak durumların başında gelmektedir.

Kitapta yer alan çalışmaların çoğu, bir yandan yeni araçlar ve derlem dilbilimsel yaklaşımlar ile diğer yandan tarihsel verilere yönelik kuramsal yaklaşımlar arasında çift yönlü bir ilişki

Atf

Citation

Demiryakan, Deniz (2023). Tavukçu, Orhan Kemal (2022). Lavidas, N. and Nikiforidou, K. eds. (2022). Studying Language Change in the 21st Century: Theory and Methodologies. Brill: Boston. ss. 407. ISBN: 9789004510562. *Babür*, 2(1), 53-58.

Başvuru

Submitted

01.01.2023

Kabul

Accepted

12.01.2023

Yayın Tarihi

Publication Date

05.02.2023

olduğuna dair kanıtlar da sunmaktadır. Daha da önemlisi, dil değişimine dahil olan çoklu etkenler, niceliksel artzamanlı derlem dilbiliminde çok etkenli modelleme ile yakalanabilir ve çift yönlü ilişkiyi ampirik olarak gerçekçi yollarla besleyebilir. Bunlara ek olarak kitapta yer alan çalışmalar, dilbilimsel geçmişin özelliklerini bugünün dilbilimsel özellikleriyle özdeşleştirilemeye de artzamanlı analizlerin yardımıyla incelenen dillerin günümüz dilbilgisel ve sosyodilbilimsel özellikleriyle nasıl anlamlandırılacağına dair kanıtlar sunmaktadır. Böylece sadece teoriyi değil uygulamayı da göstermesi kitabı değerli kılan onca nedenden sadece biridir.

İncelenen bu kitap iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, teorik yapılara ve dil değişimini açıklamak için ne tür teorilere ihtiyacımız olduğuna (ya da olmadığına) odaklanmaktadır. Çalışmalar, artzamanlı literatür bağlamında yeni sorular ortaya atmakta ve bunların ortaya çıkardığı teorik zorlukları ele almaya çalışmaktadır. Bu sorular arasında, dil dışı durumların ve tipolojik faktörlerin sözdizimsel değişim üzerindeki etkisi, köprü görevi bağlamaların rolüne ilişkin yeni bakış açıları, değişimin yönünü açıklamada anlamsal ve sözdizimsel etkenlerin karmaşık etkileşimi ve bir yapının diğeri üzerindeki etkisi olarak yapısal terimlerle yeniden ifade edilen analogik rolü yer almaktadır. Farklı teorik çerçevelerde ele alınsa da tüm çalışmalar, dilsel değişimin somut bir biçimde açıklamasında yer alan olası etkenlerin karmaşıklığını vurgulamaktadır. Bu bölüm çerçevesinde yer alan altı çalışmanın içerik özetleri aşağıdaki gibidir:

On the Redundancy of a Theory of Language Contact: Cue-Based Reconstruction in a Socio-linguistically Informed Manner (s. 15-52)

Ioanna Sitaridou

Ioanna Sitaridou, bu uzun çalışmasında, Yunancanın diyalekt verileriyle ilgili olarak hem dilbilimsel bir teoriye hem de bir *dil değişim teorisine* gereksinimimiz olup olmadığını sorguluyor. Sitaridou, dil teması kaynaklı değişim için özel bir teoriye ihtiyaç olmadığını dile getirerek çalışmasını *şöyle* sonlandırıyor: Dil teması, neredeyse birbirine hiç benzemeyen edinim senaryoları oluşturabilecek çeşitli sosyodilbilimsel etkenler *tarafından tetiklenebilir*. Temas kaynaklı değişimin yapısal yönlerinin yalnızca yapısal etkenler tarafından belirlenebileceği rahatlıkla görülebilmektedir. Aynı zamanda, temas ve dil edinimi senaryolarını yeniden yapılandırmak için sosyo-kültürel ve politik-tarihsel verileri, dilbilimsel analize dahil eden bir yaklaşım üzerinde tartışılmalıdır.

Modeling Reanalysis, Naturally (s. 53-75)

Leah Bauke, Dagmar Haumann and Kristin Killie

Bu çalışmada, İngilizcedeki durum zarflarının *yeniden çözümlemesine* ilişkin sözdizimsel bir açıklama yardımıyla İngilizcede konuşmacı odaklı zarfların *yeniden çözümleme* yoluyla durum zarflarından nasıl geliştiği konu edilmektedir. Çalışma, *naturally* sözcüğünün durum zarfından kanıt zarfına evrilmesini incelemektedir. Yazarlara göre *naturally* zarfının belirsiz göstergeleri, yalnızca *köprüleme* bağlamlarında (yani, vP/vp- etki alanı içindeki üst birleşme konumu ile alt konumu arasında başka hiçbir sözcüksel malzemenin araya girmediği bağlamlarda) ortaya çıkmaktadır. Bu açıklama, sözdizimine aşama temelli bir yaklaşımla uyumludur; örneğin, *naturally* için iki ileri birleşme yeri cp-aşaması ile ve alt birleşme yeri vP- aşaması ile çıkarılır.

The Spread of the vo Pattern in Subject Relative Clauses: The ov/ vo Alternation in Old and Middle English (s. 76-101)

Barthe Bloom

İngilizce sözdizimiyle ilgili olarak Barthe Bloom'un tarafından yapılan çalışma, İngilizcede sözdizimsel değişimde örnekseme değişimlerinin etkisini ortaya koyan durumları açıklamaktadır. Bloom, Eski İngilizcedeki özne bakımından bağımlı yan cümlelerde *ov/vo'dan vo'*ya olan değişimi incelemekte ve bağımlı yan cümlelerin bir alt kümesinin temel cümlelere olan yüksek benzerliği nedeniyle *vo* kalıbının bu yan cümlelerde yayılım sergilediğini göstermektedir. Bloom, *random forest* ve *değişken önem ölçütlerinin* istatistiksel yöntemlerini uygulamakta ve *uç-ağırlık* ilkesinin Eski İngilizce geçişli yan cümlelerdeki *ov/vo* değişiminin altında yatan ana etken olduğunu doğrulamaktadır. Çalışma, Eski İngilizcenin aksine Orta İngilizcede dil dışı etkenlerin özne bakımından bağımlı cümlelerdeki sözcük sırasını belirlediğine dair net kanıtlar sunmaktadır. Bu da Eski İngilizcedeki *ov/vo* kullanımı arasındaki işlevsel farkın artık ayırt edilemez olduğunu ve *vo'*nun Orta İngilizcede gelenekselleşmiş bir kalıp haline geldiğini göstermektedir.

The Syntax and Semantics of the Old English Predicative Construction (s. 102- 132)

Javier Martín Arista

Javier Martín Arista, aynı dil ve dönemde, *bēon* 'olmak' fiilinden başka bir fiilin çekimli halini (temel yüklem) ve bu fiilin ilk yapıcısını temel yüklemle paylaşan bir şimdiki zaman sıfat-fiili (ana yardımcı eylem) içeren Eski İngilizce cümle yapılarını incelemektedir. Arista, yukarıda bahsedilen yapıları *Role and Reference Grammar* çerçevesinde incelemekte ve anlamsal bütünleşme seviyesini *Hierarchy of Intraclausal Relations* (anlamsal ilişki ile sözdizimsel biçim arasındaki uyuma ilişkin) kullanarak değerlendirmektedir. *York-Toronto-Helsinki Parsed Corpus of Old English Prose*'den elde edilen veriler, ana yardımcı eylem yapısının temel yüklemelerin sahip olduğu çeşitli kategorilere ait olduğunu göstermektedir (eylem, nedensellik, durum değişikliği, temas, algı, sahiplik, konuşma ve durum fiilleri). Arista, cümleler arası anlamsal ilişkilerin ve ana yardımcı eylem yapısının sözdizimsel yapısının çekimsiz biçimdeki (basit) ana yardımcı eylemlerin kaybolmasına neden olabileceğini öne sürmektedir.

Antagonistic Complement Structures and Cyclical Change in English and Greek (s. 133-159)

Konstantinos Sampanis and Eleni Karantzola

Konstantinos Sampanis ve Eleni Karantzola, İngilizce ve Yunanca üzerine yaptıkları bu karşılaştırmalı bir çalışmada, belirlilik/belirsizlik ve olasılık kipliği gibi kategorilerin dil değişimi içinde nasıl iç içe geçebileceğini araştırmaktadır. İngilizce ve Yunancadaki tamlama (isim tamlaması vb.) ve kip sistemlerinin gelişimini karşılaştırarak tamlama öğelerindeki değişimin *döngüsel olduğunu* savunmaktadırlar: Belirli ve belirsiz tamlamaların karmaşık sistemleri, daha basit sistemlere dönüşme eğiliminde olabilir, ancak bunun tersi de doğrudur. Sampanis ve Karantzola, Hint-Avrupa dillerindeki tamlamanın yeniden kurulmasına ilişkin Türkçe vb. dillerde *örneklerine rastlandığı gibi* herhangi bir biçimde çekime girmemiş tamlamaları *içeren tipolojik bir modele dayalı bir çalışma hipotezi sunmaktadır. Yukarıdaki hipoteze göre, tamlamadaki değişim* belirlilikten belirsizliğe ve tekrar geriye doğru hareket etmektedir.

Perfect ‘Under Construction’: A Diachronic Perspective from Medieval and Modern Greek (s. 160-206)

Thanasis Giannaris and Nikolaos Pantelidis

Birinci bölümün son çalışmasında; Thanasis Giannaris ve Nikolaos Pantelidis, örneğe konu ele alarak örneğe ve yapısal ağların Geç Orta Çağ’dan Modern Yunancaya geçmiş zaman kipinin gelişimini açıklamak için güvenilir bir çerçeveye sağladığını savunmaktadır. Giannaris ve Pantelidis, Modern Yunancadaki geçmiş zaman kipinin temel kaynağının sonuç görünüşlü bir isim-filin etkisinde işlevsel olarak şekillendiğini göstermektedir.

İlk bölüme benzer biçimde ikinci bölümde de çalışmalar derlem tabanlıdır. Bunlara ek olarak yazarlar, kavramlar ve genellemeler sunarak artzamanlı derlemlemler ile dilbilim teorisi arasındaki ilişkiyi karşılaştırarak ele alırlar. İkinci bölümdeki çalışmalar genel olarak dil değişimine ilişkin çeşitli teorileri ampirik olarak destekleyen metodolojilere, özellikle de derlemlemlerle ilgili olanlara odaklanmaktadır. Buradaki tüm çalışmalar, veri odaklı metodolojinin (sıklık dahil) ve derlem temelli değişim açıklamalarının önemini açıkça vurgulamaktadır. Aşağıda bu bağlamda ele alınan 6 çalışma hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

From Relativizer to Adverbial Connective: Transitional Constructions and Reanalysis in Medieval Greek (o)pu [(ó)πou] (s. 207-238)

Kiki Nikiforidou

Kiki Nikiforidou, dil değişiminin yaptırım koşullarını gösterebilmek için yapısalcıların yaklaşım biçimlerinin uygunluğu lehine kanıtlar sunmaktadır. Orta Çağ’daki Yunanca yerel metinlerden oluşan bir külliyata dayanan çalışma, morfosentaktik ve söylem-pragmatik bilginin bütünleşik şablonları olarak geçiş bağlamlarının (Bauke, Haumann ve Killie’deki köprü bağlamları) açıklayıcı yeterliliğine odaklanmaktadır. Nikiforidou türetimlerini Yunanca (o)pu [(ó)πou] ‘o’ işaretleyicisinin bir görelileştiriciden zarf tümlecine dönüşmesi hem sözdizimsel hem de söylem-pragmatik özellikleri içeren bir yapının yerleşmesiyle tetiklenen bir değişimdir. Nikiforidou ayrıca eşzamanlı olarak mevcut seçeneklerin dil değişimini nasıl yönlendirebileceğine ve bu seçeneklerin neden en iyi yapılar olarak temsil edildiğine dair kanıtlar sunmaktadır.

Purpose Verbs, Phrases and Clauses in Greek of the 20th Century: A Diachronic Corpus Study (s. 239-266)

Georgia Fragaki and Dionysis Goutsos

Georgia Fragaki ve Dionysis Goutsos, çalışmalarında 20. yüzyıl Yunancasında amaç fiilleri, öbekler ve tümceler üzerine ayrıntılı bir inceleme sunuyor. Söz konusu veriler, 20. yüzyıl Yunancasının art-zamanlı külliyatından ve 30 milyon kelime eş zamanlı *Corpus of Greek Texts*’ten elde edilmiştir. Şimdiden geçmişe doğru yönelen araştırma yaklaşımı ve bu yaklaşımın bulguları, *katharévousa-demotic* çok lehçeliliğinin 20. yüzyıldaki dil değişimi üzerindeki etkisini doğrulamaktadır. Ancak Fragaki ve Goutsos, *katharévousa-demotic* ikililiğinin yalnızca bir motivasyon sağlayabileceğini düşünmektedir. Son olarak yakın zamandaki dil değişimlerinin her durumda uzun vadeli değişim çerçevesine yerleştirilmesi gerektiğini de yazarlar savunmaktadır.

Tracing the Evolution of Subjectless ing-/ed-supplements in English: A Diachronic Corpus-Based Analysis (s. 267-291)

Carla Bouzada-Jabois

Carla Bouzada-Jabois, Geç Modern ve Modern İngilizcedeki özne alamayan çekimsiz eklemelerim (doğrusal bir dizi içinde yer alan ancak cümlenin sözdizimsel yapısına entegre edilmemiş unsurlar) gelişimini analiz etmektedir. Bouzada-Jabois'nın verileri Geç Modern İngilizce için *Penn Parsed Corpus of Modern British English* (ppcmbe) ve Çağdaş İngilizce için *British Component of the International Corpus of English* (ice-gb) kaynaklarından elde edilmiştir. Ek kategorisinin merkezi/çekirdek üyelerini tanımlamış ve sözdizimsel açıdan *prototipik* ekin bir *ing-head* ögesine sahip olduğunu, zaman içinde eklerin sayısında belirgin bir artış olmasına rağmen söz konusu ekleri artırmanın tercih edilmesi gereken bir seçenek olmadığını göstermiştir. Bouzada- Jabois, İngilizcenin yakın tarihinde, eklerin kendi yan cümlelerinde gösterdiği sözdizimsel ve anlamsal bütünleşme düzeyinin arttığını göstermektedir.

Change from above in a Sixteenth-Century Corpus of Tuscan Correspondence: The Spread of the Codified Form of the Masculine Determiner (s. 292-314)

Eleonora Serra

Eleonora Serra, kişisel yazışmalardan oluşan bir külliyyata dayanarak dil değişiminde özenilen yazardan kaynaklı durumların etkisini değerlendiriyor. Çalışması; arkaikleşen, birden çok parçadan oluşup bu parçaların bir araya gelmesiyle bütünleşen biçimlerin edebi alanda çağdaş biçimlerin yerini aldığı Toskana örneğini incelemektedir. Serra, oldukça belirgin bir morfolojik özellik olan *eril tekil belirleyiciyi (masculine singular determiner)* analiz ediyor ve özenti yoluyla oluşan dil değişiminin resmi olmayan yazı dilinde tespit edilebilir olduğunu savunuyor. Derlem çalışmasının sonuçları, on altıncı yüzyıl boyunca arkaikleştirici biçimin kullanımında büyük bir artış olduğunu göstermektedir. Serra, incelenen değişimin yüksek statülü yazarlar tarafından yönlendirildiği ve orta ve alt düzeydeki yazarlar tarafından zamanla benimsendiği sonucuna varmıştır. Yazarın bahsettiği değişim, yukarıdan başlayan ve aşağı doğru gelen bir değişimdir.

Detecting Prescriptivism's Effects on Language Change: The Corpus-Linguistic Approach (s. 315-357)

Spiros A. Moschonas

Spiros Moschonas, çalışmasında düzelticilik ve onaylayıcı gibi üst dilsel yapılar barındıran edimsel bir kuralcılık teorisi sunmaktadır. Moschonas, düzeltmelerin ve onayların belli bir kullanım dağarcığı oluşturabileceğini ve bunun da ölçünlüleşmiş dillerdeki eşzamanlı gelişmeler için kanıt sağlayacağını savunmaktadır. Yazara göre edimsel kuralcılık teorisi, en azından bazı kuralların başarılı ya da başarısız olmasının işlevsel etkenlerle açıklanabileceğini öngörebilir. Moschonas, kuralcılığın dil değişimi üzerindeki etkilerini tespit etmek için derlem-dilbilimsel yaklaşımlara ve iyi çalışılmış vakalara uygulanan edimsel bir kuralcılık teorisine odaklanmaktadır. Bu çalışmanın ilgili derlem-dilbilimsel analizlerinde iki tür derlem yer almaktadır: metalinguistik bir derlem (örn. kuralcı gramerler) ve dilbilimsel bir derlem (örn. geniş bir tarihsel derlem). Zıtlık analizi, nicel derlem-dilbilimsel çalışmaların kuralcılığın dil değişimi üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

How Does Language Change (Not) Affect Translation? A Corpus-Based Study on Lexical Transfer in Renaissance English and Greek Literary Texts (s. 358-392)

Thomi Gamagari and Nikolaos Lavidas

Thomi Gamagari ve Nikolaos Lavidas; erken dönemdeki kaynak metinlerin yine o dönemlerdeki çevirilerinin taşıdığı özelliklerin modern zamanlarda yapılan çevirilerde korunup korunmadığını ve dildeki değişiminin çevirilere nasıl yansıtıldığını (ya da yansıtmadığını) araştırıyor. Çalışma, Rönesans Dönemi İngilizce ve Yunanca metinlerinin günümüz İngilizce ve Yunanca çevirilerinin sözcüksel özelliklerine odaklanmakta ve sırasıyla İngilizce ve Yunanca erken dönem metinleri ile bunların Yunanca ve İngilizce çevirilerinden oluşan paralel bir külliyata dayanmaktadır. Derlem araştırması, erken dönem İngilizce metinlerin Yunanca çevirilerinin sözcüksel kalıplaşmış arkaik ve hatta eskimiş sözcüksel belirteçlerle zenginleştirilmiş (belirli bir döneme veya çeşide bağlı olmayan) modern bir çeşitliliğin karakteristiği olan birçok “yüzeysel arkaikleştirme” ve “minimal modernleştirme” örneği içerdiğini göstermektedir. İngilizce çeviriler söz konusu olduğunda, Gamagari ve Lavidas incelenen üç çevirinin de eski moda/tarihi geçmiş ve arkaik öğeler içerdiği sonucuna varmıştır.

On iki yazı hakkında verilen bu kısa bilgilerden sonra toparlamak gerekirse kitapta yer alan çalışmalar, yukarıda özetlenen soru(n)ları ele almaları bakımından tarihsel dilbilim alanına önemli bir katkı sağlamaktadır. Teorik bir duruş sergilemekte ya da bu duruşa meydan okumakta ve dil değişimi hakkında yeni genellemeler önermektedirler. Buna ek olarak iyi bilinen ya da yeterince çalışılmamış değişimlere kabul edilebilir açıklamalar getirmek için modern araçlar -özellikle artzamanlı derlem ve ilgili niceliksel analizler- kullanmaktadırlar. Kitap yer alan çalışmalar, kuramsal perspektife ve artzamanlı derlem analizine dayanan gelecekteki tarihsel dilbilimsel araştırmalar için sağlam bir temel sunmaktadır.

Böyle çalışmaların ülkemiz dilbilim çalışmalarına da örnek olması dileğiyle, çalışmayı yapanlara ve onu kitaplaştıranla teşekkürü borç bilirim.

Kaynakça

Lavidas, N. and Nikiforidou, K. eds. (2022). *Studying Language Change in the 21st Century: Theory and Methodologies*. Brill: Boston.